

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 23. De decimaquinta excommunicatione in Iudices sæculares, qui
personas ecclesiasticas ad sua tribunalia trahunt, aut libertatem
Ecclesiasticorum tollunt, vel in aliquo lædunt,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

dum, necessitas urget illa his subseruire tanquam bona inferiora bonis superioribus. Nam vt corpus iure naturæ mancipatum est obsequio animæ, sic bona temporalia bonis spiritalibus subiciuntur, vt eis subseruire debeant dum necessitas urget. In quo casu quia temporalis causa in spiritalem seu spirituali annexam transit: probabile videtur quod impediens de tali litigare in foro ecclesiastico, incurrant in excommunicationem tum propositi cap. Quoniam; tum in eam quæ imponitur per Bullæ clausulam in qua versamur.

Tertium est, ad obtinendam absoluteionem ab excommunicatione memorati cap. Quoniam, non sufficere cautionem de satisfaciendo, sed requiri ipsam satisfactionem integram de iniuria, damnis, expensis, & interesse; quæ quidem facienda est non solum iudici ecclesiastico, cuius cognitio impedita fuerit, vel iurisdicção usurpata: sed etiam parti quæ turbata fuit in prosecutione sui iuris. Quare Confessarius cui talis Pœnitens occurrit, non solum debet respicere ad hanc nostram clausulam Bullæ Cœnæ, in qua non exigitur satisfactio; sed etiam ad ipsum cap. Quoniam, in quo ea exigitur: ita vt Confessarius quem conuigerit habere facultatem absoluedi à tali censura, non debeat absolueri Pœnitentem eâ iteritum, nisi prius satisfecerit, ad modum antepositum, vt notat glossa ad ipsum cap. Quoniam verbo Satisfactum.

Id quod loco cit. dedit Syluestro occasionem mouendi difficilem quæstionem, An hæc conditio sit ita necessaria vt ea deficiente absoluteio collata, nulli sit; An verò sit solum ita requisita vt valeat quidem absoluteio, grauer tamen qui aliter absoluit, peccet agendo eo modo, quo est lege prohibitum. Atque idem Syluester pro vtraque parte auctores citat. Illi autem satis sit responsione quam Syluester ibidem habet dicens: Pro solutione notare sufficit quando à lege sit prohibitio habenti potestatem absoluedi, ne is illa vtatur nisi iuste aliqua conditione: vt in proposito cap. Quoniam nisi premissa satisfactio: etiam si is non seruet eam conditionem: absoluteio valida erit: quia potestas quam quis habet sufficiens, non amittit ex eo suam vim, quod circa illius usum, sit aliqua prohibitio; nisi id exprimat: vt censetur fieri cum dicitur, quod si quid aliter attentetur, nullius roboris sit vel momenti.

346. Notandum est non d. quod etiam debet Confessarius diligenter attendere. in cap. vnico De iis quæ vi metus causa fiunt in 6. latam esse excommunicationem istam, in cuius explicatione versamur, aliquatenus similem: quæ imponitur iis qui partes actrices compellunt ad consentiendum absoluteioni à pœnis per literas Apostolicas inflictis: latissimeque patet, vt pote quæ fertur in omnes qui per vim aut metum extorquent absoluteionem aut reuocationem excommunicationis: proceditque primo, siue vis aut metus fuerit magnus, siue parvus, vt Caiet. in verbo Excom. c. 41. probat ex eo, quod Canon ille non distinguit inter metum magnum & paruum: ideoque ad incurrendam pœnam quam imponit, & inualiditatis obtentæ absoluteionis, sufficit qualemcumque vim aut metum intulisse: dum modo inde subsecutus sit effectus absoluteionis. Id quod Nauar. in Enchir. cap. 27. num. 125. tenendum censet quoad forum conscientie; in indicans contrariam sententiam, communiter, vt ipse ait, receptam: sequendam esse quoad forum externum, in quo præsumptio datur locus: ac metus cum parvus fuerit, pro nullo reputatur iuxta legem Metum ff. Quod metus causa Sicque sunt intelligendi D. Anton. 3. par. tit. 24. & Sylu. Excommunicatio nono, ille cap. 27. in fine, & hic num. 43. cum inquam reuocationem excommunicationis, aut absoluteionem ab ea, extortam metu vano, non inducere excommunicationem in proposito cap. vnico latam.

Procedit secundò, tam quoad eum, qui extorquet absoluteionem excommunicationis latæ contra se, quam qui latæ contra alium. Parum enim refert an pro se, an pro alio illam extorqueat, cum Canon obsoleuit, & sine restrictione loquatur.

Procedit tertio: siue excommunicatio cuius absoluteionem quis extorquet, sit à iure siue ab homine lata; item siue iusta sit, siue iniusta (vt merito monet glossa ad idem cap. verbo Excommunicat. cum non contineat agere per vim

cum Superiore; sed potius humiliter petere quod nostra iure est; neque aliter, quam Superioris munere haberi potest.

Procedit quarto, ex Syluestro *ibid* notat. 2. non solum quoad extorcionem absoluteionis ab excommunicatione; sed etiam à quacumque suspensione; siue sit ab officio, siue à beneficio, siue ab vtroque, siue ab ingressu Ecclesiæ, siue à aliquo determinato actu officij vel ordinis. Et hoc etiam simile qui est aliquæ censuræ innodatus non inferat ipsemet vim, aut metum: sed aliter, cui tamen mandauerit: vel in suo nomine factum ab eo, ratum haberit: tunc enim vtunque in eam excommunicationem incurrere: tam scilicet eum qui per vim extorsit absoluteionem, quam eum qui est absoluteus, idem Syluest. annotat per cap. Sciant, De electione in 6. & cap. Cum quis, De sententia excommunicationis eodem lib. Arque vt D. Anton. loco cit. addit; neuter illorum ab illa excusatur, quantumcumque postea Iudex sua sponte ratam habeat absoluteionem per vim, aut metum ab ipso præstitam. Cum igitur absoluteionem sic extorquens, noua excommunicatione statim ligetur; neque absoluteio extorta per vim sit valida: sic vt ipse sit iterum absoluedus; tam ab illa priore excommunicatione, quàm iam erat ligatus; quam ab illa posteriore quam incurrit extorquendo vi, aut metu absoluteionem.

Non habet verò locum eadem excommunicatio, vt ad ipsum cap. vni. in verbo, Extorsit, glossa notat, quando metus incussus quidem fuerit, aut vis illata: sed Iudex non ideo absoluit ab excommunicatione. Nec etiam vt habet Caiet. loco cit. quando metus est innatus, non autem illatus ab alio. Si enim Prælati meticolosus, nullo alio metu incutiente, sed ex naturali timiditate absolueret; absoluteio valida esset, nec absoluitur in censuram de qua agimus incurreret. Nec demum si absoluteio metu extorta sit tantum ab excommunicatione minore, vt docet Syluester in seq. notat. 3. argumento cap. Si quem, De sententia excommunicationis.

CAPVT XXIII.

De decima quinta excommunicatione in Iudices seculares, qui personas Ecclesiasticas ad sua tribunalia trahunt aut libertatem Ecclesiasticorum tollunt, vel in aliquo laedunt, lata his verbis.

15. Quique ex eorum prætenso officio vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque, personas Ecclesiasticas, capitula, conuentus, collegia Ecclesiarum quarumcumque, coram se ad suum tribunal, audientiam, cancellariam, consilium, vel parlamentum præter iuris Canonici dispositionem trahunt vel trahi faciunt: vel procurant directè, vel indirectè quouis quæsitio colore: nec non quistuta, ordinationes, constitutiones, pragmatice seu quouis alia decretum in genere vel in specie ex quouis causa & quouis quæsitio colore: ac etiam prætextu cuiusvis consuetudinis aut priuilegij: vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis & ordinatis vti fuerint, vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quouis modo restringitur, seu nostris & dictæ Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè: taciè vel expressè præiudicatur.

SVM MARI VM.

348. Causa ob quas, & persona in quas imponitur decima quinta excommunicatio in Bulla Cœnæ.

349. Eadem excommunicatio habetur ex iure antiquo.

350. Non tantum laici, sed etiam Ecclesiastici possunt eam incurrere, & quomodo.

351. Casus in quibus Ecclesiastici trahi possunt ad tribunalia iudicium secularium.

352. Tres casus in quibus cessat reuocentio Clerici coram seculari iudice.

353. Qui in hac Bulla clausula intelligantur nomine personarum Ecclesiasticarum.

354. Personæ quæ quamuis non gaudeant priuilegio Canonis, gaudent

- dent tamen privilegio fori.
- 355 Non est probabile tales protegi hac censura.
- 356 Quando incuratur hac excommunicatione Clerico sponte subiacente se iudici laico.
- 357 Quæ dicitur libertas Ecclesiastica, & quomodo ea per laicorum statuta tollatur, aut ledatur.
- 358 Quid censendum sit contra libertatem Ecclesiasticam esse.
- 359 Quod statutum censendum sit contra Ecclesiasticam libertatem factum.
- 360 Explicatio dubij de statuto quo caveatur, ne expensæ in executis mortuorum excedant certam summam. An ipsum sit contra libertatem Ecclesiasticam.
- 361 Quædam spectantia ad excusationem ab hac excommunicatione.
- 362 Quatenus excommunicationi subiciantur facientes statuta contra libertatem Ecclesiasticam, aut non delentes talia de suis capitularibus.
- 363 Qui scriptores talium statutorum in excommunicationem incurrant.
- 364 Quatenus excommunicationi subiciantur Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarij locorum, in quibus statuta aut consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam referantur.

tur tres pœnæ. i. vt actor cadat causa, 2. vt iudicatum non teneat, 3. vt Iudex ex tunc iudicandi officio priuetur. Taliterque concessa est Clericis huiusmodi exemptio à foro seculari: vt illi nequeant ei renuntiare ex cap. Si diligenti De foro compet. nisi cum quis eorum prorsus renunciauerit clericatus; aut perdididerit Clerici priuilegia: vt fit in casibus qui postea proponuntur. Item ratione statutorum, quibus Ecclesiastica libertas offenditur (quod pertinet ad duo reliqua sacrilegia ante memorata) in ca. Nouerit De lent. excomin. excommunicantur, sine reseruatione tamen, eadem personæ quæ in hac Bullæ clausula: adeo vt Nauarr. in Enchir. 27. num. 120. versu. 11. putet illicitam excommunicationem hic reseruari: quod tamen verum non est simpliciter: cum in illo cap. excommunicantur expressè quatuor genera personarum, quarum nullius mentio fit in hac Bullæ clausula: Excommunicantur enim scriptores talium statutorum: Delindec illi qui ea, quæ iudicata fuerint secundum illa ipsa statuta; scribunt in publicam formam. Præterea Consules, Potestates, Gubernatores, seu rectores, & consiliarij quorumlibet locorum, in quibus statuta huiusmodi edita fuerint vel obseruata. Postremò illi qui talia statuta non fecerint deleri de suis libellis: quorum quidem vel nulla prorsus fit mentio in præfenti clausula, vel certè non fit eodem modo, vt patet ex consideratione verborum:

Notandum est secundo ex Caler. in verbo excommunicatione cap. 29. quod licet clausula ista appareat Bullæ addita contra dominos seculares, qui seipsos constituunt Iudices Ecclesiasticarum personarum, &c. secundum veritatem tamen ligare etiam Ecclesiasticos, qui alia quam Ecclesiastica, hoc est, laica autoritate contra iuris communis dispositionem presumunt se constituere Iudices prædictarum personarum: dum à laicis huiusmodi causæ ipsi deferuntur. Nonnunquam enim Principes laici non audentes ad se, vel ad alios seculares trahere personas Ecclesiasticas, constituunt aliquem Ecclesiasticum, qui ipsorum autoritate & nomine, eadem Ecclesiasticas personas trahat ad suum tribunal. Quam suam sententiam Caiet. ex eo probat; quod in hac clausula non fiat discretio inter laicos, & Clericos: sed absolute dicatur. *Qui ex eorum officio, &c.* Nec quidquam in ea addatur, per quod censura sit ad laicos restringi; sed absolute sermo est de omnibus.

Notandum est tertio, circa verba, *Præter iuris Canonici dispositionem*: iuris Canonici dispositione licitum esse Iudici laico cognoscere de causis Ecclesiasticorum, illos tunc ad suum tribunal trahere in tribus casibus, quos ex 2. glossa summaria ad inuicem causa 11. refert D. Anton. 3. parti. tit. 9. cap. 2. §. 3. Primus est in causa feudi: nam iuxta cap. Verum, De foro competenti, ea terminari debet per dominum immediatum feudi. Secundus est, quando persona Ecclesiastica est incorrigibilis, quem casum glossa memorata colligit ex cap. Nec licuit distinct. 17. Cui addi potest cap. De liguribus 23. quæst. 5. Dicitur verò incorrigibilis, vt Syluester habet in verbo incorrigibilis, qui postquam penitus est condemnatus, iterum fertur ad idem crimen: vt in casu cap. Vt famæ Desentent. excommunicationis, vbi incorrigibiles Clerici censentur, qui de crimine condemnati, cum non valeant in monasterio custodiri, ad similia vel peiora dilabuntur. Itaque, vt idem ait, quamuis quis de crimine non faciat penitentiam, incorrigibilis tamen non censetur nisi reuertatur ad delictum simile, vel pelus. Immo, nisi recuset facere sui præsentiam, vt Iudex possit ipsum apprehendere. Quando enim ita sui præsentia facit vt Iudex possit eum apprehendere, non est incorrigibilis: cum Ecclesia adhuc habeat quod ultra faciat. Istud enim à proposita incorrigibilitate excusare, colligitur ex cap. Cum non ab homine De iudiciis sub finem, dum dicitur, Cum Ecclesia ultra non habeat quid faciat, &c.

Tertius casus est in causa reconuentionis ciuili, iuxta cap. 1. §. Cuius in agendo. 3. quæst. 8. & cap. Prudentiam, de mutuis petitionibus; ex quibus cum habeatur ratione reconuentionis, eum posse Iudicem esse, qui alias non poterat: fit vt Clericus agens contra laicum coram Iudice seculari, possit coram eodem reconueniri. Addit vero aliis citatis à Graphiis lib. 4. decis. aurearum cap. 18. numer. 114. quod et si Clericus possit reconueniri coram Iudice laico non pos-

348.

Istius excommunicationis materia constituitur triplex sacrilegium: primum est, illud quo Ecclesiastica libertas offenditur in Ecclesiasticis personis, capitulis, conuentibus, & collegiis Ecclesiarum quarumcumque. Secundum verò, quo eadem libertas offenditur, per statuta & quæuis alia decreta, & consuetudines quibus ea ipsa libertas tollitur, vel in aliquo læditur. Tertium, quo Romani Pontificis & Apostolicæ Sedis ac quarumcumque Ecclesiarum iuribus præiudicatur. Personæ verò quæ in prima materia peccantes, in hanc excommunicationem incurunt sunt; qui ex præfento officio suo, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque, directe aut indirectè trahunt, item qui directe, aut indirectè trahi faciunt, ac demum qui directe vel indirectè trahi procurant Ecclesiasticas personas aut capitula, vel conuentus aut collegia quarumcumque Ecclesiarum, coram se ad suum tribunal, vel audientiam, vel cancellariam, vel consilium, vel parlamentum, præter iuris Canonici dispositionem, quouis quæsto colore. Personæ vero quæ in secunda & tertia materia peccantes incurunt in eadem censuram: sunt primò, qui fecerint statuta, aut ordinationes, aut constitutiones, aut pragmaticas, aut quæuis in genere vel specie, quibus libertas Ecclesiastica aut tollitur, aut in aliquo læditur, aut deprimitur, aut alias quouis modo restringitur: aut quibus Romani Pontificis vel Sedis Apostolicæ, vel quarumcumque Ecclesiarum iuribus directe, vel indirectè præiudicatur. Sunt secundo qui prædicta iam facta publicauerint. Sunt postremò, qui factis & publicatis vbi fuerint, ex quacumque causa, & quouis quæsto colore, ac prætextu cuiusuis consuetudinis, aut priuilegij, aut alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, aut publicauerint aut factis, & ordinatis vbi fuerint.

Notanda sunt in communi circa propositam clausulam sunt specialiter circa priorem illius partem.

SECTIO PRIOR.

349.

Pro declaratione autem, notandum est primo, hanc clausulam non esse admodum antiquam in bulla Cœne, vt nec præcedentem: vnde ostenditur posteriorum temporum nequitia, quæ compulsi posteriores Summos Pontifices ista seueritate vt in re non noua, sed antiquo iure constituta. Etenim Iudicem secularem (quod spectat ad primum sacrilegium ex tribus propositis) nullam habere potestatem in Clericum non modo in criminali causa, sed nec in ciuili, habetur ex iure quidem Canonico per cap. Nullus primò, in quæstione prima, & per cap. Seculares, De foro competenti in 6. vbi glossa verbo Nulla: eius rei rationem adfert: quod ex cap. primo, §. Cuiusque lecta, distinct. 96. & ex finali De rebus Ecclesiæ alienandis vel non. In disponendis rebus Ecclesiæ, obsequendi necessitas sit laicis, non imperandi autoritas. Ex iure ciuili verò, idem habetur per authenticam Saturni Cod. De Episcopis, & Clericis: vbi addun-

fit tamen facta condemnatione, ab eodem Iudice cogit ad foluendum, quia cogere est Superioris.

352. Notat autem glossa ad cit. c. 1. verbo *Iudicem*: reconuentionem cessare in tribus casibus.

Primo enim cessat, quando Clericus passus est violentiam à laico: tunc enim si Clericus contra laicum agat apud Iudices seculares, non potest apud eosdem reconueniri; vt in casu c. Relatum §. *Ad hoc De iure patronatus*: vbi laici Ecclesias per vim possessionibus spoliarent, vt sic cogent Clericos ad litigandum coram Iudice seculari: hac fortè intentione, vt illos ipsi reconuenirent coram iisdem Iudicibus: prout ibidem verbo, *coram seculari*, notat glossa. Adde non posse fieri huiusmodi reconuentionem iuxta legem 2. §. Sed si agant, ff. De iudiciis.

Secundo cessat reconuentione in criminibus, ex cap. Prius, tertia, quæst. 11. Tertio cessat in possessione repetenda, iuxta cap. Ex conuentione, De restitutione spoliatorum, & ex cap. 1. De ordine cognitionum. Hocque est, quod memorata glossa ad cap. Relatum, ante istis subiungit; quæstionem de spoliatione, ita priuilegiatam esse, vt intentans reconueniri non possit, nisi in casu alia spoliatione: quod probat ex cap. Super spoliatione De ordine cognitionum, & cap. Significauerunt De iudiciis. Qui casus notandi sunt ad intelligendum quando Iudex laicus sub prætextu reconuentionis trahens Clericum ad suum tribunal, incidat in censuram huius clausulæ; tanquam ille qui id faciat præter iuris canonici dispositionem. Sunt adhuc alij casus, in quibus Clerici possunt trahi ad tribunal Laicorum, de quibus dicemus in seq. cap. 26. Tantum h'c monendum est primo Regulam generalem esse (pro qua Canonibus & leges citat glossa ad cap. Si Clericus, verbo *Actor*, De foro competenti) quod actor sequatur forum Rei; & ideo in causa civilis (in spirituali non potest laicus esse Iudex ex cap. 2. De iudiciis) Clericus aduersus laicum agere debeat coram Iudice seculari: nisi quod per cap. Cum sit generale De foro competenti, permittatur ei ob frequentem secularium remissionem in reddenda Ecclesiasticis iustitia, in vitro voluerit foro, laicum conuenire.

Monendum est secundo, quod quando collegium, hoc est, multitudo hominum iudicat: & maior aut æqualis pars illorum, est Ecclesiasticorum, possint tunc laicum Ecclesiasticis iudicare Clericum: quia censetur collegium Ecclesiasticum: vt cum Panorm. Sylu. in verbo Collegium in principio, docet ex eo, quod magis dignum trahat ad se minus dignum ex glossa ad c. Quod in dubio De consecratione Ecclesie, in verbo *Consecrata*.

Monendum est postremo, Clericum ratione, hære dicitis quam accipit à laico, subici foro seculari quoad duo. Vnum est, quod testamentum in quo laicus constituit Clericum heredem, aperendum sit & declarandum, ac publicandam coram Iudice seculari. Alterum est, quod omnes lites quæ incæptæ fuerint viuente laico defuncto, ipse Clericus hæres coram eodem seculari Iudice profequi debeat. Aliæ autem lites circa bona vel actiones defuncti, venire debent ad Iudicem Ecclesiasticum: de quibus latè Conar. in lib. practicarum qu. cap. 8.

353. Notandum est quarto, nomine personarum Ecclesiasticarum hoc loco intelligi omnes initiatos ordine Clericali: puta Sacerdotes, Diaconos, Subdiaconos, Acolytos, Exorcistas, Lectores, Ostiarios atque habentes primam tonsuram, iuxta cap. Nullus Iudicium, De foro competenti. Quod cum restrictione debet accipi ex Concil. Trident. sess. 23. cap. 6. De reform. cum dicitur: Is etiam (de primâ tonsura aut etiam minoribus ordinibus initiato loquitur) fori priuilegio non gaudeat: nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum & tonsuram deferens, alicui Ecclesie ex mandato Episcopi inferuiat: vel in seminatio Clericorum, aut in aliqua schola vel vniuersitate de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores ordines suscipiendos, versetur. Secundo omnes alios qui gaudent priuilegio Canonis Si quis suadente diabolo 17. quæstion. 4. nempe Monachos, & quoslibet Religiosos professos religionis approbatæ ab Apostolica Sede, ex cap. Monachi, cap. Non dubium & cap. Cum illorum De sententia excommunic. Item omnes conuersos cuiusvis religionis item approbatæ, iuxta citat. cap. Non du-

bium & cap. Ex tenore, eodem titulo: ac etiam cuiusvis religionis approbatæ Nouitios ex cap. Religioso De sentent. excommun. in 6. Adde pariter ratione mulieres de quibus in cap. De monial. De sentent. excom. Nempè quamlibet Religionis Conuersas, & Nouitias. De fratribus autem & foribus tertij ordinis Sancti Francisci, & S. Dominici, dubitatio est, quam Nauar. in Enchir. cap. 27. num. 79. distinctione explicat: inquiens priuilegiatos esse illos tertij ordinis fratres, qui gestant habitum religionis, & viuunt gregatim in monasteriis; non item eos qui seorsim viuunt in suis domibus. De equitibus Melitenisibus nihil est dubitandum propter c. Canonica De sent. excommunic. Neque videri de eremita dubitandum Felinus ad cap. 2. De foro competenti, §. adfert pro argumento, quod ordo eremiticus inter sanctos ordines cum Monachis non inuenitur in litanis. Syluester autem in verbo Eremita n. 2. & Nauar. loco cit. id restringit ad eos eremitas, qui subsunt alicui Superiori Religioso, aut saltem gaudenti priuilegio Canonis Si quis suadente diabolo: quales sunt Eremitæ illi de quibus fit mentio in c. Vltimo De excessibus Prælatorum in 6. & in c. Priuilegium De verbor. signific. eod. lib.

Notandum est quinto, plures esse alias personas, quæ quamuis non gaudeant priuilegio Canonis: gaudent tamen priuilegio fori, id est, exemptæ sunt à foro laicorum. De quibus personis dubitari potest, an huius quoque Bullæ censura protegantur. Eæ autem sunt primo illæ quæ dicuntur minores Ecclesie in cap. 2. De foro comper. Quo nomine ex Panorm. ibidem numero 5. intelligendi sunt perpetuo deputati; & adscripti Ecclesie seruitio (qui in cap. Per exemptionem De priuilegiis in 6. vocantur perpetuo oblati) vnde ipse infert seruientes Ecclesie, etiam si incedant habitu, & tonsura Clericali, viuantque inter Clericos, & intersint celebrationi diuinorum officiorum, non gaudere priuilegio fori, & immunitatis personæ Ecclesiasticæ: nisi sint perpetuo & efficaciter oblati ipsi Ecclesie; argumento Clementine. 1. De decimis in fine. Hic igitur, præter personas in præcedenti notabilis memoratas, in numero eorum qui eximuntur à foro seculari, ponuntur primo illi qui perpetuo & efficaciter sunt oblati Ecclesie ad eius obsequium. Secundo, ponuntur illi qui sunt de familia Clericorum. Vbi aduerte, iuxta glossam quidem ad cap. Clericum 11. quæstio. 7. id esse intelligendum indistinctè, hoc est, non tantum de Clericorum mancipiis (iuxta cap. Inducatum dist. 89.) qui sunt serui, obsequiis illorum addicti in perpetuum: sed etiam de famulis qui ad tempus pretio conducuntur. Sed post Archidiaconum Panormitanus loco citato numero 6. & post vtrumque Felinus loco item citato numero 1. tenent priuilegium fori non habere locum in famulis posterioris generis, quia id nullo iure constitutum inuenitur. Leges enim 1. & 2. Cod. De Episcopis & Clericis, quæ pro ea recitantur, loquuntur de mancipiis, vt notat idem Felinus. Qui in seq. num. 2. monet conclusionem istam generalem tenendam esse, Vbi priuilegiatus vt non possit priuilegio suo, nisi familia ipsius includeretur, ea tunc includitur. Ponuntur tertio illi qui de familia, seu famuli sunt Episcopi. In qua familia speciale esse, vt priuilegio fori gaudeat, iuxta c. fin. §. Petrus De officio Archidiaconi, Doctores communiter ibidem tenere notat Panorm. in cit. n. 6. Aduerte verò ex Felino ad cap. In sinuante, De officio delegati num. 7. eum tantum domesticum censeri de familia: qui pro maiori parte cohabitatur: aut qui consanguineus est, etiam si non cohabitetur. In dubio autem eum qui est alicui domesticus, præsumi de eius familia.

Ponuntur quarto rustici Ecclesie, in tribus casibus relationis ab ipso Panorm. in eodem numero 6. Primus est, quando Ecclesia habet super ea re priuilegium ab Imperatore. Secundus est, quando rustici ipsi generalem administrationem habent, vt in Ecclesiastico foro conueniantur ratione administrationis. Tertius, quando conueniuntur super re quam ab Ecclesia tenent. Quos duos postiores casus deducit ex caput Si Clericus laicum, De foro competenti. Ponuntur quinto, vxores Clericorum: quia generaliter vxor debet fortiori forum mariti, iuxta verba illa Imperatoris in lege vltima Cod. De incolis. Mulieres honore maritorum eriguntur, & genere nobilitantur, & forum ex eorum per-

persona statuiamus. Quod plenius loco citato tractans Panormitanus, in seq. n. 7. illud intelligit, tum de vxore Clerici interlati minore ordinis, & incendentis in habitu & tonsura Clericali: tum de vxore Sacerdotis, etiam Latini; quando de consensu vxoris maritus separatur, prout iura permittunt; & ad sacros ordines promouetur: maxime si illa continentiam voueat; quia talis adhuc est vera vxor, manente scilicet vinculo matrimonij, quod est indissolubile; neque consentaneum est, vt iure quo gaudent mulieres suis viris cohabitantes, priuentur illæ quæ non cohabitant ex pia & laudabili causa, vt eæ de quibus agimus.

De his igitur quinque generibus personarum quæ dicuntur gaudere privilegio fori dubium mouetur. An protegantur per excommunicationem latam in hac Bullæ clausula, ita vt iudices laici nequeant coram se ad iurum tribunal eas trahere, quin in illam incurrant. Respondendum videtur quantumuis omnes tales personæ ampliato vocabulo possint quadam ratione dici Ecclesiasticæ; nimirum quia sunt aliquid Ecclesiæ: probabilis tamen esse, in hoc loco nomen Ecclesiasticæ personæ strictius sumi: nempe propriè, & prout solum continet personas in præsent. notabili memoratas: quando quidem eæ, quæ in hoc numerantur, non tam sunt Ecclesiasticæ personæ; quam aliquid Ecclesiasticarum personarum; vt vxor Clerici, est aliquid ipsius Clerici: si nulla Episcopi, est aliquid ipsius Episcopi, & sic de cæteris. Ideoque non videntur contineri protectione huius clausulæ, in qua exprimitur tantum Ecclesiasticæ personæ: non autem eæ quæ sunt aliquid Ecclesiasticarum personarum.

Notandum est sextò, de privilegio fori quo Clerici gaudent, apertas definitiones (quas Concil. Trident. innovat sess. 25. cap. 20. de reform.) haberi in questio. 1. & alibi in iure canonico, De iudicis cap. At si Clerici, cap. Clerici & cap. Qualiter. Item De foro compet. cap. 2. cap. Si diligenti & cap. Significasti. Cum autem indultum sit in fauorem totius Clericali ordinis, ex cap. Si diligenti De foro competendi: non posse Clericum ei renunciare: ne quidem interueniente iuramento super tali renuntiatione: quæ est inualida, & sic illicita, vt tale iuramentum ab eoque peccato feruari nequeat, prout ex eodem cap. habetur. Et ratio redditur, quia id est contra legem eam quæ constitutum est; & pacto priuatorum, iuri publico non derogari: de qua lege vide glossam ibidem ad verbum Pacto priuatorum. Quæ cum ita sint, mouetur difficultas, An si Clericus sponte subdat se iudici seculari, & in iudicio ipsius siue criminali, siue ciuili velit se purgare, idem iudex ferens sententiam, aut permittens coram se fieri huiusmodi purgationem, incidat in hanc Bullæ censuram. Cui satisfaciendum videntur dicendo, talem iudicem duobus modis se habere posse in eo casu. Primo quidem aliquatenus cooperando vt Clericus id faciat: nempe cogendo per minas, aut inducendo suasionibus, aut per se, aut per alios idem procurando: directè vel indirectè aut quouis tandem quæstio colore: sique sine dubio incidere in hanc censuram, vt euidenter patet ex verbis illis, *procurant directè vel indirectè, quouis quæstio colore*. Secundo verò modo, vt iudex ipse habeat se merè negatiuè; ita nimirum vt nullo profus modo trahat Clericum, neque directè, neque indirectè; sed ille vel ex pacto priuato, vel ex iuramento præstito, vel ex zelo sui honoris, putans id expedire pro sua iustificatione, se ei sponte subdit, vel coram eo se purgatur: que tunc probabile est iudicem admittentem talem purgationem, malè quidem facere, sed non incurrere in hanc censuram: quia sic nullo modo trahit, nec procurat trahere ad suum tribunal Ecclesiasticam personam (cum trahendi verbum importet aliquam coactionem) hæcque censura imponatur solummodo trahentibus & facientibus, aut procurantibus trahi, &c. personas Ecclesiasticas coram se ad suum tribunal, &c. ex præsenso eorum officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcumque. Ex quibus postremis verbis licet colligere, quod non omnis qui procurat Ecclesiasticas personas trahi ad tribunal laicorum, incidat in hanc censuram; ne quidem pars, quæ contra eas litigat, aut ipsius Procurator, sed solummodo iudex ad cuius tribunal trahuntur, aut ipsius ministri, & officiales constituentres vnam cum ipso personam. Neque adhuc ijs semper incidunt, sed lo-

lum quando ex præsenso officio vel ad instantiam partis, ipsi trahi faciunt, vel procurant. Vnde si ad sedandas amicitias & non ex officio, nec ad partis instantiam ad suum tribunal adducerent absque vlla coactione, non inciderent, quantum potest ex ipsis clausulæ verbis colligi. Atque hæc dicta sunt circa priorem partem huius clausulæ. Circa reliquam &c. Nouerit De sent. excommunicationis, ex quo sumpta est, supersunt aliqua notanda.

Notanda circa posteriorem proposita clausula partem & capitulum Nouerit De sentent. excommunic. ex quo sumpta est.

SECTIO POSTERIOR.

Notandum est igitur septimò ex Innoc. Panorm. & Felino ad ipsum cap. Nouerit, & ex Summiariis in verbo Excommunicatio, dum in eod. cap. latam excommunicationem explicant, deinceps comme morandis: atque ex Navar. in Enchir. c. 27. nu. 119. vers. 5. Ecclesiasticam libertatem esse eam, qua tota Ecclesia gaudet: consistentem in privilegiis spiritualibus à Deo, vel à Summo Pontifice concessis: toti Ecclesiæ; & in privilegiis temporalibus eidem concessis ab Imperatore: quem solum posse toti Ecclesiæ privilegia temporalia concedere Innoc. loco cit. colligit. ex ca. Cum ad verum, dist. 96. ita vt Reges alique Principes & domini seculares, particularibus tantum Ecclesiis possint privilegia concedere. Quo ita posito.

Tenendum est primò, ex communi sententia, libertatem Ecclesiasticam tolli aut lædi statutis iis per quæ tolluntur privilegia, quibus tota Ecclesia gaudet; siue sint concessa personis Ecclesiasticis, siue earum collegiis, aut monasteriis; siue loco sacro, vt est immunitas Ecclesiæ; siue prædiis & bonis ad Ecclesiam seu Clericos pertinentibus; siue etiam toti congregationi fidelium; non autem quibus particularis tantum Ecclesia gaudet: vt bene declarat Caietan. in verbo Excommunicatio, cap. 31. notab. 5. Libertas enim Ecclesiastica, est vniuersalis Ecclesiæ, non huius vel illius Ecclesiæ: quamuis talis quoque per istam Bullæ clausulam protegatur: vt patet ex illis verbis *Et quarumcumque Ecclesiarum*.

Tenendum est secundò, eodem pertinere statuta omnia, per quæ Clerici, Ecclesiasticæ personæ timidiore efficiuntur, aut laici audaciores ad nocendum illis: quod ex Bartholo referat Angelus in verbo Excommunicatio 7. casu 12. Tab. eodem verbo; casu 20. num. 2. & Syluest. eodem etiam verbo 9. num. 31. in exemplum; adferunt statutum quo percussus Clericum punitur decem solidis; percussus autem laicum solidis viginti.

Tenendum est tertio, cum Felino ad idem cap. Nouerit in fine, & Tabiena loco citat. generaliter contra Ecclesiæ libertatem esse omne illud statutum, quo personis Ecclesiasticis aliquid prohibetur, quod neque diuino neque humano iure est illi prohibitum. Ad quod facit definitio libertatis qua dicitur esse naturalis facultas faciendi quodlibet, nisi iure prohibeatur; & sumitur ex lege Libertas ff. De statu hominum. Videtur autem id extendendum esse dupliciter. Primò quidem, ad statuta quibus personæ Ecclesiasticæ obligantur ad aliquid, ad quod neque diuino, neque humano iure tenentur, quod satis colligitur ex proposita libertatis definitione. Secundò verò ad statuta quibus laica ministeria, qualia sunt molere, coquere, vendere & similia, & prædia, aliaque bona temporalia subiciuntur contra libertatem Ecclesiasticam alicui obligationi, cui de iure non sunt subiecta.

Cui extensioni ad stipulatur, quod ait Caietanus in memorato norab. libertatem Ecclesiasticam importare id omne in quo Ecclesia non est subiecta aut actata: siue illud spectet ad naturale, siue ad spirituale, siue ad operari, siue ad recipere, siue ad quodcumque aliud: & siue id conueniat Ecclesiæ ex dono naturali, siue ex dono gratuito, siue ex iure communi, siue ex privilegio. Adeo vt non sit curæ inquirere vnde Ecclesia illud habeat, dummodo tamen habeat vt Ecclesia est, quemadmodum ipse Caietanus restringendum censet quidem, & post ipsum Navar. in Enchir. cap. 27. num. 119. vers. 7. Sed ratio videtur esse in contrarium:

quia si libertas Ecclesiastica contineret tantum ea in quibus Ecclesia libera est quatenus Ecclesia, seu congregatio fidelium: excludendo ea quibus est libera quatenus est societas hominum pertinetque ad conuictum politicum, se queretur seculares Magistratus in eis quae pertinent ad conuictum politicum obligare posse Clericos absque offensione libertatis Ecclesiasticae, quandoquidem non obligarent eos ut Clericos: & ita non esset contra Ecclesiae libertatem prohibere Clericis ne quid emant, aut vendant; ne alterius operas conducant, ne apud aliquem faciant molere suum triticum, aut panem coquere; ne transeant per pontem, ne habitent in cluitate; & similia. Haec enim omnia pertinent ad politicum conuictum; nec qui talia statuto cauerent, facerent contra libertatem Ecclesiae. Accedit, quod videamus Ecclesiam esse liberam in multis quae pertinent ad politicum conuictum: ut in emendo: itemque in accipiendo ex mera donatione; & in multis aliis. Accedit quoque durius esse, ac magis odiosum Ecclesiam, & Ecclesiasticos vexari in iis quae pertinent ad politicum conuictum: *vt in vitio molendo, panibus coquendis, & similibus*, quam in aliis quae pertinent ad Ecclesiam, ut Ecclesia est.

359. Notandum est octauo, ut statutum censetur esse contra libertatem Ecclesiasticam, non requiri ut expressè sit contra aliquod privilegium vniuersalis Ecclesiae: sed sufficere, ut sit tacite: vel ex praua intentione statuentis, vel, vel ex praxi & vsu. Tacite quidem, ut in casu capituli vltimi vltimi De immunit. Ecclesiarum in Sexto, ubi excommunicantur domini temporales, qui subditis suis prohibent ne Ecclesiasticis vendant; vel ab eis emant; triticum ipsorum molant; panem coquant; aliæque communia obsequia exhibeant: quae quidem in re libertas Ecclesiastica laeditur, cum id sit consequenter seu tacite impedire, ne Clerici à talibus emant, vel ipsis vendant, vel apud ipsos triticum molant, vel panem coquant, aliæque huiusmodi faciant, *vt ibidem ad verbum Libertatis, glossa annotat.*

Ex praua intentione verò instituentis, ut cum sit statutum, ne quis donet aut vendat rem immobilem alicui, nisi subeat onera communitatis: etsi enim De Clericis nihil exprimitur, tamen statuentis intentio fuit, ut ad eos statutum suum extendere: in quo violat libertatem Ecclesiasticam, & ideo in hanc excommunicationem incurrit, ex Tabiena excommunic. 5. casu 21. Angelo eod. verbo 7. casu 26. Nauarr. in Enchir. cap. 27. numero 130. Vbi aduertit quod ex Caie. habet Suarez tomo 5. in 3. par. D. Thomae, disput. 21. num. 91. huiusmodi intentionem non esse spectandam ex parte statuentis, sed ex parte materiae statuti: quae si talis sit, ut per se non respiciat res Ecclesiasticas, neque hanc exemptionem diminuat, licet legislator ipse intendat aliquod detrimentum, quod per accidens possit in Ecclesiasticas personas resultare, (ideoque peccet): non agat tamen contra clausulam, de qua agimus, prohibitionem: *cum tale statutum ex se, non sit contra Ecclesiae libertatem*; atque eorum quae sunt per accidens, non habeatur ratio. E conuerso autem, si statutum ipsum sit per se repugnans Ecclesiasticae libertati, quamuis statutarius non intendat speciali intentione libertatem Ecclesiasticam imminuere, sed solum suis commodis seruire; nihilominus incurrit in hanc excommunicationem; quia opere ipse voluntariè agit contra prohibitionem sub ea factam.

Denique, ex praxi & vsu, statutum censetur esse contra libertatem Ecclesiasticam, si ipsum practiceatur, vsurpeturue contra Clericos & Ecclesias, scientibus statutariis, vel iis qui in locum ipsorum succedere, ac dissimulantibus: quomodo statutum laicorum ut vadens de nocte, tantum soluat, est contra libertatem Ecclesiasticam, si in praxi extendatur ad Clericos; quos non obligat, etiamsi statuentis intenderit ipsos eo comprehendere: quia ipsi habent suum Iudicem à quo corrigantur. Quod quidem ex Ioanne Andrea Vicen. & Panorm. notant D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 18. Tab. in cit. casu 21. numero 4. & Syluester excommunicatio 9. §. 50.

360. Atque ex hoc notabili explicatur dubium quod tractant Tab. in preced. casu 20. numero 5. Caiet. in verbo excommunicatio cap. 31. sub finem, Nauarrus in Enchir. cap. 27. n. 120. de statuto quo cauetur, ne expensas in exequiis mortuo-

rum excedant certam summam: super feretrum non sit nisi talis pannus, vel nisi tot cerei; soli filij vestiantur nigro, certus Clericorum numerus vocetur ad exequias, nec eis detur vltra certam summam. Dicendum enim est primò, statutum arcens quoad partem expensarum quae immediatè, solumque pertinent ad Dei cultum, vel ad salutem animæ defuncti (ut quoad cereorum vel Clericorum numerum vel elemosinas Clericis ipsi aut pauperibus faciendas) esse contra libertatem Ecclesiasticam: & inducere tum Bullæ Cœnæ, tum iuris antiqui excommunicationem contra illius violatores latam: ipsumque esse inualidum ex Panormitano ad cap. vlt. num. 6. De rebus Ecclesiae alienandis, vel non: quo ex loco, id satis aperitè colligi potest, vt inuuant Caiet. ac Nauarrus locis citatis, in fine.

Dicendum est 2. statutum restringens quoad partem earumdem expensarum, solummodo pertinentium ad mundanam pompam, & viuorum solatium (ut v. g. quod soli filij vestiantur nigro; quod cubicula non parentur panis nigri, aut aliud huiusmodi) non esse contra libertatem Ecclesiasticam: vt post Panormit. loco cit. & Corserum in suo reposito annotat Tabiena in eodem numero quinto, quia talia sunt mera temporalia.

Dicendum est tertio, statutum restringens, quoad prædictatum expensarum partem mixtam; seu quae per se quidem instituitur ad pompam, seu ex accidenti prodest animæ defuncti eo nomine, quod insipientes excitentur ad orandum pro ea; vel facit ad Dei cultum qui perficitur cum apparatu maiore. Dicendum inquam, considerari debere mentem statuentium, prout habet ex Rosella Syluester Excommunicatio nono num. 31. Vel enim non fecerunt statutum illud in odium Clericorum: qua ratione, etsi indirectè, per se tamen intendunt contra libertatem Ecclesiasticam facere; ideoque statutum eiusmodi esse reuera nullum, ac inducit excommunicationem, tum iuris antiqui, tum huius clausulae secundum antedicta. Vel statutum non alia intentione fecerunt, quam reprimendi pompas & expensas superfluas ex æquarum (quales fieri solent dum alij alios æquare, aut etiam superare volunt) eaque ratione consulendi indemnitati & bono hæredum, one tantum se supra vires ærealieno. Atque ita, statutum non videtur esse contra libertatem Ecclesiasticam (nisi forte ex accidenti) nec excommunicationem inducit, vt cum Caiet. contra Tabienam docet Nauarrus in memorato num. 120. vers. 9. Quamquam consilium est rem communicare cum Prælati Ecclesiasticis, & de eorum consensu statuere. Cæterum quando non constat de statuentium intentione, præsertim ipsis prætendentibus se bono animo statuisse; ad frenandas pompas in bonum cluitatis: ut iudicetur an res ita habeat; maximè confert attendere, an tunc communitet fuerit abusus aliquis & excessus in huiusmodi exequiis. Nam si nullus præcesserit communis excessus qui repressione egeret, presumptio erit odio Ecclesiae ac Clericorum factum esse statutum; alias non.

Notandum est, nonò, tum à iuris antiqui, tum à Bullæ censura exulari ignorantes sua statuta esse contra libertatem Ecclesiasticam, si ignorantia sit probabilis: quod ex Innoc. habet Syluester Excommunicatio 9. §. 32. Et probat ex eo, quod talis ignorantia excludat contumaciam; nec nisi in contumacem cadat excommunicatio, iuxta cap. Certum 11. quæst. 3. Tunc verò eiusmodi ignorantia contingere censenda est ex Caiet. in verbo Excommunicatio cap. 31. notab. 4. & Nauarr. in Enchir. cap. 27. num. 119. ver. 4. cum facientes statutum, aut illud practicanes, non solum sincero animo procederent, intendentes in nullo ledere Ecclesiae libertatem; sed etiam consulerent viros doctos, & statutorum examen illis committerent; ac tandem ab illis ceteriores fierent, nihil se contra Ecclesiae libertatem statuere, scribere, practicare &c. Quamquam cum primum sciuerint se rem se habere, tenentur primo quoque tempore desistere. Adde excusari similiter eos qui inceperint quidem huiusmodi statutum, sed non perfecerint ex Felino ad memoratum cap. Nouerit num. 4. quia verbum facere denotat perfectionem.

Notandum est decimo: neque in ipso Cap. Nouerit ex Caiet. in eod. cap. 31. notab. 1. & Nauarr. initio citati numeri

119 neque in Bullæ clausula excommunicari eos qui quoquo modo libertatem Ecclesiasticam violant: sed qui illam violant per statuta, faciendo ea, vel utendo eis; ita ut illi qui talia statuta ordinant, faciunt, publicant, aut factis ordinatis & publicatis videntur incidant in censuram Bullæ Cœnæ prout manifestum est ex verbis istius clausulæ. In qua aduerte mentionem fieri de iis qui publicant huiusmodi statuta, qui non videntur contineri in cap. Nouerit, cum ibi de iis nulla fiat mentio; nec dici possit eos contineri sub aliquo genere personarum ibidem expressarum: quæ sunt statuarij, scriptores statutorum, Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarij locorum: sub nullo enim horum continentur ij qui publicant, vt præcones.

Auerte præterea circa Bullæ verba, vel alias quomodolibet fecerint, ordinauerint, vel publicauerint, &c. colligi inter eos qui sunt de communitate faciente, ordinante, aut publicante, statutum contra libertatem Ecclesiasticam, incurrere in eadem Bullæ censuram singulares personas que tanquam membra illius ad tales actiones concurrunt per sua suffragia, vel alio simili modo: quia licet persona singularis per se tales actiones non faciat totaliter, facit tamen partem illarum, quod est certo modo facere & per consequens comprehendit illis verbis *Quomodolibet fecerint, &c.* Hoc habet Suarez in sua expositione como 5. disputat. 21. num. 88.

Circa alia verba eiusdem Bullæ, vel factis & ordinatis vsi fuerint, aduerte item, aliud esse seruare statuta, aliud uti statutis. Nam seruare statuta est implere, id quod in statuto præcipitur; uti verò statuta, est ad aliquid vsum suum & commodum assumere ipsam statuta: v.g. agere contra aliquid ea vi statuti, repetere elemosynam, reuocare donationem factam, & similia agere, iustificando autoritate ipsius statuti ac illud allegando, & secundum illud iudicando. Qui ergo seruati statuta non transgrediendo illud, in hanc Bullæ censuram non incurrunt; sed solum qui eo vtantur.

Aduerte quoque in eadem Bulla solum fieri mentionem statutorum, ordinatum, constitutionum, & pragmaticarum: consuetudinibus autem non fieri mentionem, nisi quatenus assumitur tanquam prætextus ad faciendam statuta. Vnde sequitur eos qui vtuntur aliqua consuetudine, quæ alicubi inuenitur contra Ecclesiasticam libertatem; inquit eos qui sine statuto, constitutione, pragmatica, aut ordinatione vlla, talem consuetudinem introducunt, non incidere in hanc Bullæ censuram, etiam si peccent mortaliter. In cap. autem Nouerit fit mentio etiam consuetudinis. Nam excommunicantur qui seruati fecerint eiusmodi consuetudines introductas: atque Rectores, Consules, & potestates locorum vbi illæ fuerint obseruatae.

362. Notandum est vnde dicitur circa excommunicationem quæ in eodem cap. Nouerit imponitur iis, qui de cætero seruati fecerint statuta edita & consuetudines introductas contra Ecclesiasticam libertatem nisi illa de capitularibus suis, id est, de libris publicis in quibus scribi solent, fecerint amoueri intra duos menses. Notandum est, inquam, moueri difficultatem; num ad eam incurrendam requiratur, vt simul concurrant duo illa: scilicet facere seruati huiusmodi statuta, & consuetudines: & non facere eam moueri de capitularibus intra duos menses: An vero sufficiat vel facere ea seruati, etiam si de capitularibus non deleas; vel non delere, etiam si seruati non facias. A que Nauarr. in Enchir. cap. 27. num. 119. putat vtrumque simul requiri. Caietanus verò in verbo excommunicatio cap. 31. significare videtur, vtrumque teorim sufficere: quod Sylus. excomm. 9. num. 31. sub initium & Tabiena excomm. 5. casu 20. num. 1. clarè tradunt; & de rigore iuris tenendum esse facit Suarez in citata disp. 21. num. 87.

Cæterum concesserim quidem Nauarro ad incurrendam eam excommunicationem non sufficere, vt quis statuta faciat deleri de capitularibus, si faciat obseruari: quia quod in ipso cap. Nouerit statuitur de delendo, non est præceptum (sicut est in cap. Graue, De senten. excommunic.) sed solum conditio apposita rei præceptæ. Sufficere verò, vt seruati faciat, etiam si faciat, deleri de capitularibus; licet ex verbis non conueniat, atque in penalis benignior interpretatio sit sequenda: id tamen probabiliter rationes hæc ostendunt.

Primo quod in illo cap. Nouerit, simul ponantur duo hæc facere seruati statuta: vel facere seruati consuetudines introductas contra libertatem Ecclesiasticam: & ob vtrumque feratur excommunicatio. Vnde intelligitur, quod sicut ij qui consuetudines seruati faciunt eo ipso incidunt in eam censuram, nec requirunt, quod aliquid deleatur: cum in mea consuetudine nihil inueniatur scriptum, quod deleatur: sic etiam facientes seruare statuta contra libertatem Ecclesiasticam; eo ipso pari ratione in eadem censuram incidere. Nec enim datur ratio cur grauius puniantur facientes seruati consuetudines, quam statuta: præsertim cum si illi deleant statuta, & ea nihilominus seruati faciant, iam non vt statuta, sed vt consuetudines seruati facerent. Secundo, non minus violatur Ecclesiastica libertas, ad quam protegendam lata est talis excommunicatio, si statuta seruentur deleta, quam si non deleta. Ergo ad eandem excommunicationem incurrendam sufficit facere seruati statuta huiusmodi, siue deleta siue non deleta. Tertio mens Pontificis est per eam censuram providere libertati Ecclesiasticæ, quæ non læditur per scripturam statutorum, sed per eorum obseruationem. Ergo deletionem scripturæ intendit tantum in ordine ad eiusdem obseruationis vsum libertati Ecclesiasticæ perniciosum, tam deleta, quam non deleta ipsa scripturæ.

Porro ex duobus prædictis vnum putat facere seruati prædicta statuta, inducere adhuc excommunicationem istius clausulæ patet; quia idem est ac statuta factis vsi, de quo mentio est expressa in eadem hac clausula. Alterum verò; nimirum non facere amoueri ex capitularibus, seu archiuis: quantum ex verbis ipsius clausulæ colligi potest, non inducit Bullæ excommunicationem. Nam etiam si excommunicatio in ea fulminetur ratione statutorum, nihil tamen dicitur de non delentibus illa. Vnde sequitur eum, qui nec fecit, nec ordinauit, nec publicauit huiusmodi statuta, nec factis ordinatis ac publicatis vsus est (vt forte successor eorum qui seruati) quamuis non faciat ea deleri, non esse excommunicatum excommunicatione referuata in Bulla Cœnæ.

363. Notandum est duodecimo, dubium esse de scriptoribus statutorum qui exprimentur in cap. Nouerit De senten. excommunicationis, vtrum comprehendantur hac Bullæ clausula. Cui satisfieri potest distinctione. Si enim per scriptores intelligamus Cancellarios, & Vicecancellarios, qui intereunt cum sunt statuta (sicut intellexit Caiet. in verbo Excommunicatio cap. 31. notab. 3. cum scriptores explicat dicens, vt Cancellarij & similes) non videtur dubitandum, quin contineantur; quia cum cooperentur efficaciter in faciendis statuto, consentunt, & ipsi simul cum aliis facere statutum. Adde quod in eadem hac Bullæ clausula, verbum *ordinariè*, accipi possit pro eo quod est in certum ordinem, certamve formam reducere ipsum statutum, quod communiter solent Cancellarij, & similes qui constituuntur à Principe vel communitate ad faciendam aliqua statuta, pro bono communi: de quibus in cap. Grauem De senten. excommunicationis habetur exemplum. Si vero per scriptores intelligamus eos qui in libello publico seu publica forma statutum describunt dicente Cancellario, etsi improbable non est quod contineantur cap. Nouerit; certum tamen nullo modo comprehendit in hac Bullæ clausula: in qua solum exprimentur qui fecerint, ordinauerint, & publicauerint nam scribere non est facere, aut ordinare, vel publicare. Aduerte autem scribentem tantum in priuata forma, ne quidem censuram capituli Nouerit incurrere ex D. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 17. sub finem.

364. Notandum est decimotertio ex Caiet. in eod notab. 3. illud quod in illo cap. Nouerit, cum statuariis, & statutorum scriptoribus excommunicantur Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarij locorum in quibus statuta, & consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam editæ fuerint vel seruata: non esse tam durè interpretandum, ac verba sonant: quasi omnes prædictæ personæ, hoc ipso quod sunt Potestates, Rectores, Consules, aut Consiliarij locorum vbi statuta huiusmodi edita sunt, vel seruata, excommunicari sint: sed solum si participes sint delicti, id est, si aliquid operentur ad editionem, vel obseruationem statutorum, aut consuetudinum.

num contra libertatem Ecclesiasticam. Notat verò Syll. excommunicatio nono, num. 32. de iisdem Potestatibus, Consulibus, & rectoribus, eos non ligari, si huiusmodi statuta ignorent. Postquam autem de illis certificati sunt, ligari si non curent quantum in ipsis est facere non seruari vel de suis capitularibus deleri intra tempus breue arbitrio boni viri: quod si non possunt tollere nec efficere vt tollantur, aut non seruentur, locum esse excusationi.

Quod verò adnerad nostram Bullæ excommunicationem, prædictæ personæ in eam incurrunt cum faciunt seruari statuta contra libertatem Ecclesiasticam. Idenim est vt illis; pro quo vsu, eiusmodi excommunicatio imponitur: non autem si solummodo faciant seruari consuetudines, de quibus in ipsa Bulla Cænæ non fit mentio.

Quod si tan: ummodo non impediatur talium statutorum obseruationem, dubium est, An in eadem Bullæ censuram incurrant cum negatiuè solum habeant feminirum non prohibendo: neque in eadem Bulla præcipiatur vt talis prohibitio fiat. Ad illud autem Suarez affirmatiuè respondet ad 3. part. D. Thomæ tomo 3. disput. 21. num. 85. pro Nauarro contra Caiet. Sed videtur distinctione vtendum. Nam si tales habeant potestatem abrogandi eiusmodi statuta, & prohibendi eorum obseruationem, videntur ex officio ad id teneri: & consequenter si non faciant, videntur suo quodam modo illis vt: sicque probabile est inde incurrere huius clausulæ excommunicationem, per illa verba *vel facti vsi fuerint*. Sin potestatem non habeant tollendi statuta ipsa vel non impediendi eorum vsum: neque in Bullæ Cænæ, neque in iuris antiqui censuram incurrunt, nisi secundum ea iudicent: quod esset illis vt, quodq: expresse prohibetur sub excommunicatione in memorato cap. Nouerit. Vbi cum vsurpetur verbum *Presumpserit*, consequens est ab eadem excommunicatione excusari illum qui ex ignorantia & simplicitate, vel bona fide sic iudicauerit.

CAPVT XXIV.

De decimasexta excommunicatione in impediens vsu iurisdictionis Ecclesiasticæ, & recurrentes ad forum seculare, lata bis verbis.

16. Necnon qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosque superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Iudices Ecclesiasticos ordinarios, quomodolibet hac de causa directè: vel indirectè carcerando vel molestando eorum Agentes, Procuratores, familiares, necnon consanguineos & affines impediunt quominus sua iurisdictione Ecclesiastica, contra quoscumque vtantur, secundum quod Canonibus & sacre constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini, statuunt: ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinationem, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias & decreta, aut alias fori Ecclesiastici iudicium eludentes ad Cancellarias, aut alias curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones & mandata etiam penalia Ordinariis, aut delegatis prædictis decernunt, & contra illos exequi procurant: eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur seu dant auxilium, consilium, patrocinium & fauorem in eisdem.

S V M M A R I V M.

365 Actiones ob quas & persona in quas fertur decimasexta excommunicatio Bullæ.

366 Explicatio dubij An ea incurratur impediendo vsu iurisdictionis delegatæ.

367 Causa merè Ecclesiastica quas impediendo incurritur talis excommunicatio, cum regulis distinguendi eas ab illis quas sunt mixti fori.

368 Multitudo ac varietas priuilegiorum Clericalis status.

369 Quædam notanda de actionibus ob quas proposita excommunicatio fertur.

370 De excommunicatione que fertur in cap. Quicumque De sententia excommunicationis in Sexto nonnulla notanda.

365. **M**ateria huius excommunicationis est sacrilegium quo libertas Ecclesiastica offenditur quoad vsu iu-

risdictionis; quam Prælati Ecclesiæ habent in suos subditos, & committitur septem actionibus, quarum tres sunt principales, & quatuor accessoria. Prima principalis est, quomodolibet Prælatos vel Ecclesiasticos Iudices ordinarios impedire siue directè siue etiam indirectè, quominus vtantur iurisdictione Ecclesiastica contra quoscumque, prout Canones & constitutiones Ecclesiasticæ ac decreta Conciliorum generalium, præsertim Tridentini, statuunt. Secunda est, recurrere ad Cancellarias, & alias Curias seculares post sententias, & decreta eorundem Ordinariorum, aut alias fori Ecclesiastici iudicium eludere, & procurare ad dictis curiis secularibus, decerni & exequi prohibitiones, & mandata etiam penalia, contra prædictos Ordinarios, vel ab ipsis delegatos. Tertia est decernere vel exequi prædicta mandata, & prohibitiones. Prima autem actio ac essoria, est dare auxilium: secunda, dare consilium: tertia, dare patrocinium: quarta dare fauorem in prædictis actionibus. In cuius quidem materiæ tractatione, nisi valde circumspicte procedatur, plus periculi tractanti, quam vtilitatis alij inesse potest. Qua de causa contentus ero nonnulla annotare pro quadam generali Confessorij constructione, maxime cum in particularibus istius generis diffidijs, vnicuique pro conscientia foro remedium esse videatur, vt ad Summum Pontificem recurratur; cuius est ea componere & de eis respondere. Talis remediij admonemur in Deuteronomio cap. 17. vers. 8. cum dicitur: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, &c.

Primum notandum autem est, circa excommunicationem quæ ob primam actionem principalem imponitur, dubium esse an incurratur impediendo vsu iurisdictionis delegatæ. Ad quod videtur distinctione respondendum. Nam quædam est iurisdictione delegata personæ, & ad tempus: vt cum lis discutienda & de iudicanda committitur ab Ordinario alicui viro idoneo. Quædam vero est delegata dignitati & in perpetuum: vt ea quæ à Concil. Tridentino sess. 6. cap. 3. de reformat. committitur Episcopis tanquam à Sede Apostolica delegatis, ad corrigendum & castigandum Religiosos exemptos peccantes extra monasterium; & sess. 14. cap. 4. de reformat. quoscumque Clericos seculares exemptos, qui alias essent sub illorum iurisdictione: excessus, crimina, & delicta aliqua committentes, quando, & quoties opus fuerit ipsos corrigi ac castigari. Cum ergo hæc ista sint non videtur excommunicatio hæc incurri impediendo vsu iurisdictionis delegatæ pro modo: quia expresse imponitur tantum impediendis vsu iurisdictionis ordinariæ: sique Papa eam extendere voluisset ad impediendos vsu illius iurisdictionis delegatæ, id expresse fecisset, sicut fecit in materia sequentis excommunicationis. Impediendo autem vsu iurisdictionis delegatæ posterioris modi, hanc excommunicationem incurrere ex eo colligi videtur: quod mens Papæ sit per eandem excommunicationem protegere ac tueri omnem iurisdictionem Prælati concessam à Concil. Triiden. Deinde quod iurisdictione taliter delegata, sit ita media inter ordinariam, & priorè modo delegatam, vt multo magis illius quam huius rationem induat: vt potest quæ ad instar illius perpetua est & dignitate annexa.

Secundum notandum verò est, iure Pontificio præter Episcopos, & superiores Prælatos; iurisdictioni Ecclesiasticæ, tanquam Magistratus inferiores, præesse Decanos, Archidiaconos, & Abbates: atque de eorundem Episcoporum, aut superiorum Prælatorum mandato; tum Officialis, tum Vicarios generales ipsorum: quos impedire in vsu suæ iurisdictionis, sufficere ad hæc excommunicationem incurrendam patet: tum quia illi, vel sunt Ordinarij, vel posteriorè modo delegati; tum quia talem vsu in illis impedire, idem est, ac impedire iudicia Ecclesiastica, seu iudicia in quibus tractantur causæ quarum cognitio ad solos Ecclesiasticos Iudices pertinet: nempe causæ spirituales; vt de matrimonio, diuortio, hæresi, periurio, simonia decimis, excommunicatione & aliis ad religionem pertinentibus: de quibus laici cognoscere non possunt etiam si reus contra quem agitur sit laicus ex cap. 2. De iudicijs. Item causæ spirituales annexæ, vt de iure patronatus, de quibus ne laici cognoscere possunt ex cap. 3. eodem tit. vbi glossa id notat: ac eadem causæ Cle-